

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

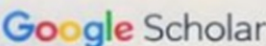
ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

**Каршинский государственный технический
университет**

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук,
профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в
электронной форме и публикуется через
официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал
«Инновационная экономика» включён в перечень
национальных научных изданий на основании
решения Президиума Высшей аттестационной
комиссии при Министерстве высшего образования,
науки и инноваций Республики Узбекистан от 5
апреля 2025 года № 369.

**В журнале публикуются статьи по
следующим рубрикам:**

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное
предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и
аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик
(Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор
(Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор,
(Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский
государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик
(НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор
(Таджикистанский аграрный университет им. Ш.
Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент
(Национальный исследовательский университет
«Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник
(Российского университета дружбы народов имени
П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент
(Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н.,
профессор (Национальная академия наук Республики
Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор
(Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский
государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор
(Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского
университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент
(Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем
управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский
экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор,
академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD),
доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Moliya, kredit va investitsiya
Finance, credit and investment
Финансы, кредит и инвестиции

EKOLOGIK SOLIQLAR TIZIMINING YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDAGI O‘RNI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI

Xaydarova Shoxista Davranovna

РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ НАЛОГОВ В РАЗВИТИИ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ И НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Хайдарова Шохиста Даврановна

THE ROLE OF THE ENVIRONMENTAL TAX SYSTEM IN THE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY AND DIRECTIONS FOR IMPROVING ITS EFFICIENCY

Xaydarova Shoxista Davranovna

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida tabiiy resurslardan intensiv foydalanish natijasida yuzaga kelayotgan ekologik muammolar hamda ularni bartaraf etishda ekologik soliqlar tizimining o‘rni o‘rganilgan. Tadqiqot jarayonida ekologik soliqlar orqali atrof-muhitga salbiy ta’sirlarni kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va yashil iqtisodiyot rivojlanishini rag‘batlantirish masalalari tahlil qilingan. Ishda statistik ma’lumotlar asosida atmosfera havosining ifloslanish dinamikasi o‘rganilib, jahon tajribasi va O‘zbekiston amaliyoti o‘zaro taqqoslangan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ekologik soliqlar tizimini takomillashtirish, differensial soliq stavkalarini joriy etish hamda ekologik toza texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlash yashil iqtisodiyot rivojlanishini jadallashtirishga xizmat qilishi aniqlangan.

Kalit so‘zlar: ekologik soliqlar, yashil iqtisodiyot, atmosfera ifloslanishi, ifloslantiruvchi moddalar dinamikasi, ekologik barqarorlik, O‘zbekiston.

Аннотация: В данной статье исследуется роль системы экологических налогов в снижении негативного воздействия на окружающую среду и развитии «зелёной» экономики в условиях современного экономического развития. В процессе исследования проанализированы вопросы рационального использования природных ресурсов, обеспечения экологической безопасности и стимулирования внедрения экологически чистых технологий посредством экологических налогов. На основе статистических данных изучена динамика загрязнения атмосферного воздуха, а также проведён сравнительный анализ мирового опыта и практики Узбекистана. По результатам исследования установлено, что совершенствование системы экологических налогов, внедрение дифференцированных налоговых ставок и расширение поддержки экологически чистых технологий способствуют ускорению развития зелёной экономики и обеспечению экологической устойчивости.

Ключевые слова: экологические налоги, зелёная экономика, загрязнение атмосферы, динамика загрязняющих веществ, экологическая устойчивость, Узбекистан.

Abstract: This article examines the role of environmental tax systems in reducing negative environmental impacts and promoting the development of a green economy under conditions of modern economic growth. The study analyzes issues related to the rational use of natural resources, ensuring environmental safety, and stimulating the implementation of environmentally friendly technologies through environmental taxation. Based on statistical data, the dynamics of air pollution were studied, and a comparative analysis of global experience and the practice of Uzbekistan was conducted. The results indicate that improving the environmental tax system, introducing differentiated tax rates, and supporting environmentally friendly technologies contribute to accelerating green economy development and ensuring environmental sustainability.

Keywords: environmental taxes, green economy, air pollution, pollutant dynamics, environmental sustainability, Uzbekistan.

■ KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida sanoat ishlab chiqarish hajmlarining ortishi va tabiiy resurslardan intensiv foydalanish atrof-muhitga antropogen bosimning kuchayishiga olib kelib, atmosfera havosining ifloslanishi va ekologik barqarorlikning izdan chiqishiga sabab bo'lmoqda. Shu munosabat bilan barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda salbiy tashqi ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlarni, xususan ekologik soliqlar tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Jahon tajribasi ekologik soliqlar ishlab chiqaruvchilarni ekologik toza texnologiyalarni joriy etishga rag'batlantirish hamda resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashda samarali vosita ekanligini ko'rsatmoqda. O'zbekiston sharoitida esa yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va atmosferaga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar hajmini kamaytirish masalalari dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu bois mazkur tadqiqot ekologik soliqlar tizimining yashil iqtisodiyot rivojlanishidagi o'rnini baholash hamda atmosfera ifloslanishi dinamikasi asosida ekologik barqarorlikni ta'minlash yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan.

■ ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda yashil iqtisodiyot, ekologik soliqlar va barqaror rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik keng o'rganilmoqda. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlarni mazmunan bir necha asosiy guruhlariga ajratish mumkin.

1-guruh: Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanishning nazariy asoslari

Yashil iqtisodiyotning nazariy asoslari va resurslardan samarali foydalanish masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, Mikhno I. va hammualliflari yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishning muhim komponenti bo'lib, u resurs samaradorligini oshirish hamda ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali iqtisodiy o'sishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [1]. Mualliflar yashil iqtisodiyotning asosiy ustunlari sifatida ekologik texnologiyalarni joriy etish, resurslarni tejash va chiqindilarni kamaytirishni ko'rsatadi.

Shuningdek, Barbier E. yashil iqtisodiyot siyosatini shakllantirishda davlat boshqaruvi va iqtisodiy mexanizmlarning muhimligini asoslab bergan [3]. Uning fikricha, barqaror rivojlanish strategiyalarini amalga oshirish uchun fiskal vositalar, jumladan ekologik soliqlar va subsidiya tizimlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Atrof-muhitni muhofaza qilish siyosatlari va barqaror rivojlanish muammolari Zhang K. va Wen Z. tomonidan ham chuqur o'rganilgan bo'lib, ular ekologik siyosatlarning samaradorligi ko'p jihatdan institutsional mexanizmlarga bog'liqligini qayd etadi [9]. Ushbu tadqiqot ekologik boshqaruv tizimining takomillashuvi yashil iqtisodiyotga o'tishning muhim sharti ekanligini ko'rsatadi.

2-guruh: Ekologik soliqlar va fiskal siyosatning yashil rivojlanishga ta'siri

Ekologik soliqlar va fiskal siyosat vositalarining yashil iqtisodiyotdagi o'zni alohida ilmiy yo'nalish sifatida shakllangan. Yan H., Qamruzzaman M. va Kor S. tadqiqotida yashil investitsiyalar, fiskal siyosat va energiya narxlarining o'zaro bog'liqligi tahlil qilinib, ekologik soliqlar toza energiya ulushini oshirishda muhim vosita ekanligi asoslangan [2].

Ekologik soliqlarning innovatsion rivojlanishga ta'siri Wang Y. va Yu L. tomonidan Xitoy tajribasi asosida o'rganilgan [4]. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekologik soliqlarning maqbul darajada belgilanishi korxonalarda yashil texnologiyalarni joriy etish jarayonini tezlashtiradi va sanoatning ekologik samaradorligini oshiradi.

Shu bilan birga, Liu H. va hammualliflari ekologik soliqlar hamda boshqaruv tizimlarining barqaror muhitni shakllantirishdagi rolini o'rgangan [8]. Ularning xulosalariga ko'ra, ekologik soliqlar samaradorligi ko'p jihatdan davlat boshqaruvi sifati bilan chambarchas bog'liq.

3-guruh: Yashil innovatsiyalar, uglerod soliqlari va ekologik barqarorlik

So'nggi yillarda yashil innovatsiyalar va uglerod soliqlarining barqaror rivojlanishga ta'siri keng o'rganilmoqda. Wang X. va hammualliflari yashil innovatsiyalar, ekologik siyosat va uglerod soliqlarining karbon neytrallikka erishishdagi rolini tahlil qilgan [6]. Tadqiqot natijalari ushbu omillar barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim strategik vosita ekanligini ko'rsatadi.

Dogan E., Hodžić S. va Fatur Šikić T. esa ekologik soliqlar va yashil iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, ekologik soliqlar karbon chiqindilarini kamaytirishda samarali vosita ekanligini aniqlagan [7].

Shuningdek, Zhang Y., Khan I. va Zafar M. W. tomonidan olib borilgan tadqiqotda tabiiy resurslar, energiya resurslari va soliq tushumlari ekologik sifatga qanday ta'sir qilishi empirik usulda baholangan [5]. Ularning tadqiqoti ekologik soliqlar atrof-muhit sifatini yaxshilashga sezilarli hissa qo'shishini ko'rsatadi

■ TADVIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ekologik soliqlar tizimining yashil iqtisodiyot rivojlanishiga ta'sirini baholashda tizimli yondashuv asosida umumilmiy va maxsus iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida atmosfera havosiga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar dinamikasini o'rganishda statistik va dinamik tahlil usullari qo'llanildi. Shuningdek, ekologik soliqlar tizimining samaradorligini baholash hamda uni takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashda taqqoslash (komparativ) tahlil usulidan foydalanildi. Tadqiqotda foydalanilgan ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasining rasmiy statistik manbalari asosida shakllantirildi.

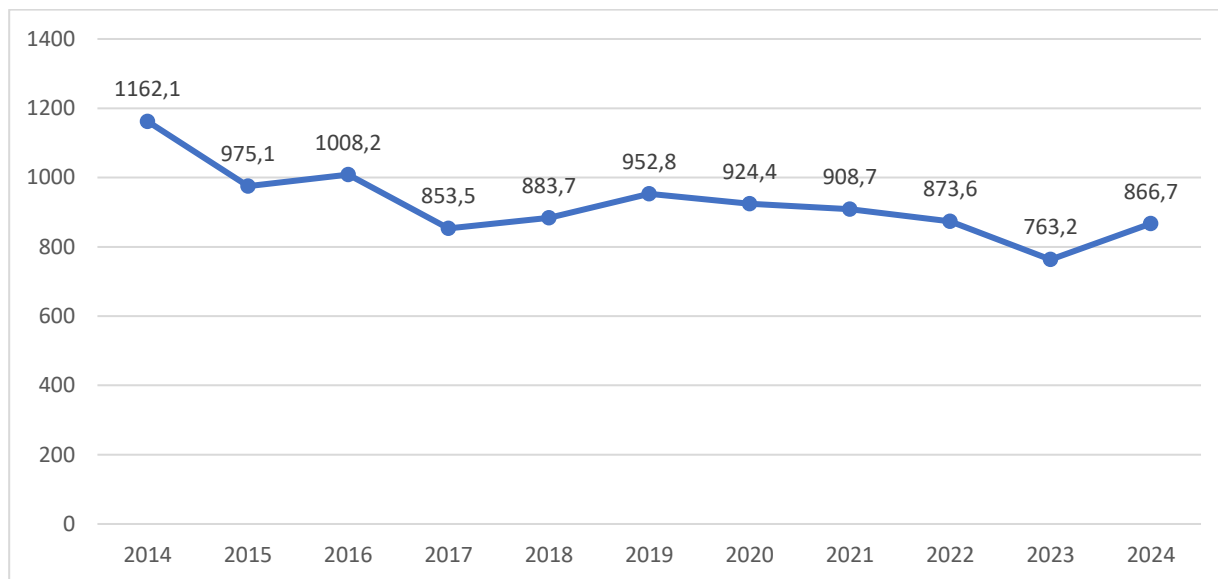
■ TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon amaliyotida ekologik soliqlar asosan atrof-muhit ifloslanishini kamaytirish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashga qaratilgan. Rivojlangan mamlakatlarda karbon soliqlari, chiqindi emissiyasi

uchun to'lovlar va energiya iste'moli soliqlari keng qo'llaniladi. Bunday yondashuv natijasida karbon chiqindilari kamayib, "yashil" texnologiyalar va qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish tezlashgan.

Ayniqsa Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida ekologik soliqlar iqtisodiy siyosatning muhim vositasiga aylangan.

1-rasm. Atmosferaga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar (ming tonna) to'g'risida yillik ma'lumot⁵⁰ (muallif ishlanmasi stat.uz ma'lumotlari asosida)

2014–2024 yillarda atmosferaga chiqarilgan ifloslantiruvchi moddalar hajmi umuman kamayish tendentsiyasini namoyon etdi. Agar 2014-yilda bu ko'rsatkich 1162,1 ming tonnani tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda 866,7 ming tonnagacha tushgan. Ya'ni tahlil davrida 295,4 ming tonnalik yoki 25,4 foizlik qisqarish kuzatildi. Biroq dinamikada barqaror pasayish emas, balki ayrim yillarda o'sish va pasayishlar almashib turgani ko'rinadi. Xususan, 2017–2019 yillarda ko'rsatkichning o'sishi, 2019–2023 yillarda izchil pasayish, 2024-yilda esa qayta oshish kuzatilgan. Eng yuqori ko'rsatkich 2014-yilda, eng past ko'rsatkich esa 2023-yilda qayd etilgan. Mazkur dinamik o'zgarishlar atmosfera ifloslanishini kamaytirishga qaratilgan ekologik siyosat chora-tadbirlarining muayyan darajada samaradorligini ko'rsatadi, biroq natijalarning barqaror emasligi tizimli yondashuvni yanada kuchaytirish zarurligini anglatadi. Ushbu tendensiya mamlakatda amalga oshirilayotgan ekologik siyosat chora-tadbirlarining muayyan darajada samaradorligini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash yo'nalishida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, atrof-muhitni ifloslantirganlik uchun to'lovlar, chiqindilarni joylashtirish yig'imlari va tabiiy resurslardan foydalanganlik uchun to'lovlar iqtisodiy mexanizm sifatida qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat dasturlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda iqtisodiy o'sish sur'atlarining barqarorligi elektr energiyasiga bo'lgan talabning ortishiga olib kelmoqda. Mamlakat Markaziy

Osiyodagi eng zich aholi joylashgan davlatlardan biri bo'lib, so'nggi o'n yillik davomida o'rtacha 5,8 foizlik iqtisodiy o'sish sur'atlarini namoyon etgan. Ushbu tendensiya milliy iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlari bilan bir qatorda energiya iste'molining izchil ortib borayotganini ko'rsatadi.

Prognozlarga ko'ra, ortib borayotgan energiya talabini qondirish maqsadida 2030-yilga borib qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan elektr energiyasi ishlab chiqarish quvvatini 25 gigavattga etkazish rejalashtirilgan bo'lib, bu mamlakat umumiy elektr energiyasi iste'molining qariyb 40 foizini tashkil etadi [10]. Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda xalqaro moliyaviy institutlarning ishtiroki muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Xususan, 2025-moliya yilida Jahon banki guruhi tomonidan quvvati 250 MVt bo'lgan quyosh fotoelektr stansiyasi hamda 63 MVt quvvatli energiya saqlash tizimi (BESS) qurilishi uchun moliyaviy yordam paketi ajratilgan. Ushbu paket tarkibiga Xalqaro moliya korporatsiyasi tomonidan 53 million AQSh dollarigacha bo'lgan kredit hamda Jahon banki tomonidan 12 million AQSh dollarigacha bo'lgan kafolat kiritilgan. Mazkur loyiha Markaziy Osiyoda energiya saqlash tizimi bilan integratsiyalashgan qayta tiklanuvchi energiya loyihalarining dastlabki namunalaridan biri hisoblanadi.

Ushbu innovatsion energiya saqlash texnologiyalarining joriy etilishi energiya tizimi barqarorligini oshirish, elektr ta'minoti ishonchligini kuchaytirish hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining o'zgaruvchanligi bilan bog'liq muammolarni kamaytirishga xizmat qiladi. Mazkur jarayonlar esa ekologik siyosat samaradorligini oshirish

⁵⁰ muallif ishlanmasi stat.uz ma'lumotlari asosida)

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

hamda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini jadallashtirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi⁵¹.

Umuman olganda, jahon tajribasi va milliy amaliyot tahlili ekologik soliqlar va iqtisodiy

rag'batlantirish mexanizmlaridan samarali foydalanish yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

1-jadval.

2019–2024 yillarda ekologik to'lovlar tushumi va o'sish sur'ati

Yillar	Ekologik to'lovlar tushumi (mlrd so'm)	O'sish sur'ati (%)
2019	3420	–
2020	3860	112.9
2021	4520	117.1
2022	5380	119.0
2023	6470	120.3
2024	7820	120.9

2019–2024 yillarda O'zbekistonda ekologik soliqlar va to'lovlar tushumida barqaror o'sish tendensiyasi kuzatilgan. Xususan, 2019-yilda ekologik to'lovlar hajmi 3420 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 7820 mlrd so'mga etgan. Mazkur davr mobaynida ekologik to'lovlar tushumi jami 128,7 foizga oshib, o'rtacha yillik o'sish sur'ati taxminan 18,0 foizni tashkil etgan.

Ekologik to'lovlar tushumining ortishi, avvalo, tabiiy resurslardan foydalanish hajmining kengayishi, soliqqa tortish bazasining mustahkamlanishi hamda ekologik nazorat mexanizmlarining kuchaytirilishi bilan izohlanadi. Ayniqsa, suv resurslaridan foydalanish hamda er qa'ridan foydalanish soliqlari tushumining oshishi umumiy ekologik to'lovlar hajmining o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Shuningdek, ekologik to'lovlar dinamikasining ijobiy o'sishi mamlakatda yashil iqtisodiyot tamoyillarini bosqichma-bosqich joriy etish hamda ekologik siyosat samaradorligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar natijasi sifatida baholanishi mumkin. Kelgusida ekologik soliqlar tizimini yanada takomillashtirish, differensial stavkalarni joriy etish hamda ekologik toza texnologiyalarni qo'llayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun rag'batlantiruvchi mexanizmlarni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik soliqlar tizimi zamonaviy iqtisodiyotda atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanishni rag'batlantirish hamda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini jadallashtirishda muhim fiskal instrument sifatida xizmat qiladi. Jahon tajribasi tahlili ekologik soliqlarni samarali joriy etgan mamlakatlarda karbon emissiyalarining kamayishi, energiya samaradorligining oshishi va "yashil" innovatsiyalar ulushining ortishini tasdiqlaydi.

O'zbekiston amaliyoti tahlili esa ushbu tizimni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Xususan, ekologik to'lovlarning iqtisodiy rag'batlantiruvchi funksiyasini kuchaytirish, ularni hisoblash mexanizmlarini soddalashtirish hamda tushumlarni to'liq ekologik loyihalarga yo'naltirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, ekologik soliqlar samaradorligi faqat fiskal siyosat bilan emas, balki institutsional islohotlar, ekologik monitoring tizimi va xalqaro hamkorlik darajasi bilan ham bevosita bog'liqdir.

Umuman olganda, ekologik soliqlarni bosqichma-bosqich takomillashtirish O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanish strategiyasini qo'llab-quvvatlaydi, atrof-muhit sifatini yaxshilaydi hamda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtiradi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Xaydarova Shoxista Davranovna Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Iqtisodiyot kafedrasida o'qituvchisi / Хайдарова Шохиста Даврановна Преподаватель кафедры экономики Термезского университета экономики и сервиса / Xaydarova Shoxista Davranovna Lecturer at the Department of Economics

Termez University of Economics and Service

E-mail: khaydarova.tues@gmail.com

ORCID: 0009-0000-7870-9130 Orcid

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mikhno I., Koval V., Shvets G., Garmatiuk O., Tamošiūnienė R. Green economy in sustainable development and improvement of resource efficiency // Journal of Environmental Management. – 2021.

2. Yan H., Qamruzzaman M., Kor S. Nexus between green investment, fiscal policy, environmental tax, energy price, natural resources, and clean energy: a

⁵¹World Bank Group. Создание рабочих мест, содействие росту экономики: Годовой отчет за 2025 год. – 2025.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

step towards sustainable development // Sustainability. – 2023. – Vol. 15. – No. 18. – P. 13591.

3.Barbier E. The policy challenges for green economy and sustainable economic development // Natural Resources Forum. – 2011. – Vol. 35. – No. 3. – P. 233–245.

4.Wang Y., Yu L. Can the current environmental tax rate promote green technology innovation? Evidence from China's resource-based industries // Journal of Cleaner Production. – 2021. – Vol. 278. – P. 123443.

5.Zhang Y., Khan I., Zafar M. W. Assessing environmental quality through natural resources, energy resources, and tax revenues // Environmental Science and Pollution Research. – 2022. – Vol. 29. – No. 59. – P. 89029–89044.

6.Wang X., Zhang Y., Li J. et al. The role of green innovations, environmental policies and carbon taxes in achieving carbon neutrality // Environmental Science and Pollution Research. – 2022. – Vol. 29. – No. 6. – P. 8393–8407.

7.Dogan E., Hodžić S., Fatur Šikić T. A way forward in reducing carbon emissions in environmentally friendly countries: the role of green growth and environmental taxes // Economic Research-Ekonomska istraživanja. – 2022. – Vol. 35. – No. 1. – P. 5879–5894.

8.Liu H., Zhang Z., Li Y. et al. The path to sustainable environment: do environmental taxes and governance matter? // Sustainable Development. – 2023. – Vol. 31. – No. 4. – P. 2278–2290.

9.Zhang K., Wen Z. Review and challenges of policies of environmental protection and sustainable development in China // Journal of Environmental Management. – 2008. – Vol. 88. – No. 4. – P. 1249–1261.

10.World Bank Group. Создание рабочих мест, содействие росту экономики: Годовой отчет за 2025 год (Annual Report 2025). – Washington, DC: World Bank Group, 2025. – Available at: <https://www.worldbank.org>

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz